

Tadeusz Ceynowa

KALENDARIUM WAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ Z DZIEJÓW SKRZATUSZA

1400 – powstaje pierwsza osada.

1438 – Skrzatusz otrzymuje przywilej lokacyjny.

1572 – bp Jan Szedziński, sufragan poznański, dokonuje konsekracji drewnianego kościółka pw. Wniebowzięcia NMP.

1575 – statua Matki Boskiej Bolesnej (Pieta), początkowo czczona w Mielęcinie k. Tuczna, zostaje przeniesiona do Skrzatusza.

1602 – Skrzatusz zostaje filią Wąlcza.

1610 i 1640 – Skrzatusz pustoszony jest przez pożary.

1658 – w Skrzatuszu powstaje samodzielna placówka duszpasterska, pojawiają się pierwsze zapisy w księgach metrykalnych.

1660 (15 listopada) – ks. Jakub Krueński, jezuita – zostaje mianowany pierwszym proboszczem Skrzatusza przez bpa Wojciecha Tolibowskiego z Poznania. W tym samym dniu konsekruje mense ołtarza i ogłasza Pietę jako cudowną.

1660 (8 grudnia) – ks. Jan Mincenberg, proboszcz walecki, wprowadza do kościoła pierwszego proboszcza – jezuitę, Jakuba Krueńskiego.

1660 – Skrzatusz zostaje włączony do nowo powstałego starostwa nowodworskiego (siedziba w Skrzatuszu).

1680 – (wg ks. Andrzeja Delerda) – Jan III Sobieski przybywa z rycerstwem do Skrzatusza. Miał prosić Matkę Boską Skrzatuską o zwycięstwo nad Turkami. Staroście Wojciechowi Konstantemu Brezie poleca, aby dla Matki Boskiej zbudował większy kościół.

1687-1694 – W. K. Breza, według planu architekta Borejszy, buduje nowy kościół w barokowym stylu.

1690 – król Jan III Sobieski nadaje przywileje dla parafii, Uroczystość Wniebowzięcia NMP ma być głównym świętem w parafii.

1697 (13 listopada) – bp Stanisław Witwicki potwierdza samodzielności parafii, kanonicznie uznaje figurę Matki Boskiej Skrzatuskiej za cudowną. Parafię podnosi do godności prepozytury, proboszczowi i jego następcom nadaje tytuł prepozyta, kanonika katedry poznańskiej z prawem noszenia odpowiedniego stroju (tylko na terenie parafii).

1698 – kościół zostaje przyozdobiony malowidłami i freskami. Sufit świątyni przedstawia obrazy z życia Matki Boskiej natomiast malowidła w prezbiterium to sceny z historii cudownej figury.

1701 – bp Hieronim Wierzbowski, sufragan poznański, dokonuje konsekracji kościoła.

1715 – ołtarz Męki Pańskiej zostaje ukończony.

1715 (30 października) – erygowanie ołtarza Aniołów Stróżów.

1727 – ks. kan. Franciszek Libowicz przeprowadza wizytację kanoniczną parafii.

1729 – notuje się znaczne wyludnienia Skrzatusza i okolic.

1772 – Skrzatusz wraz z ziemią wałęcką zostaje włączony do Prus.

1777 – ks. Andrzej Delerdt, wikariusz skrzatuski (1768-17963), po polsku spisuje historię cudownej figury Matki Boskiej Skrzatuskiej Pani wraz ze wszystkimi cudami do tego czasu działanymi i zatwierdzonymi przez władze duchowne. Dokument ten znajduje się obecnie w Archiwum Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej.

1790 – zostaje ukończona instalacja organów.

1831 (28 stycznia) – podczas wizytacji dziekana i oficjała wałęckiego ks. Antoniego Perzyńskiego zostaje opisany stan parafii i inwentarza. Według dokumentu – Skrzatusz należał do powiatu wałęckiego w Rejencji Kwidzyńskiej. Parafia posiadała trzy szkoły i jeden szpital.

1859 – remont kościoła - proboszcz Marcin Tuszyński przeprowadza renowację wnętrza, naprawia tynki i maluje cały kościół na biało. W ten sposób ratuje ściany wnętrza, gdzie zostały zamalowane wszystkie malowidła pochodzące z 1698 r.

1877-1889 – w Skrzatuszu zostaje ustanowiony ks. rządowy Jan Lizak (kulturkampf).

1919-1920 – kontynuowane są prace renowacyjnych rozpoczęte w 1913 r.

1920 – dekanat wałęcki ze Skrzatuszem zostaje włączony do administracji arcybiskupiej z siedzibą w Tucznie, następnie do administracji apostolskiej (1923-1930), od tego czasu do 1945 r. do wolnej prałatury pilskiej.

1936 – kolejny remont - poprawiana jest elewacja i przełożona dachówka. Naprawione zostają również organy.

1939-1945 – wprowadzony zostaje zakaz uczestniczenia Polaków w nabożeństwach.

1944 (17 kwietnia) – umiera ostatni proboszcz niemiecki – ks. Gregor Krüger. Pochowany zostaje obok krzyża na cmentarzu w Skrzatuszu, na mogile nie postawiono żadnego pomnika. Ze względu na końcową fazę II wojny światowej kościelna administracja niemiecka nie ustanawia nowego proboszcza, jego funkcję pełni odtąd dotychczasowy wikariusz – ks. Franciszek Garske.

1945 (styczeń) – w księdze zmarłych zanotowanych jest wielu zmarłych z dopiskiem „zabity”, „rozstrzelany” - to bogaci i wpływowi Niemcy, którzy zostali rozstrzelani przez samych Niemców przed wkroczeniem wojsk radzieckich.

1945 – Skrzatusz wraca do Polski. W administracji kościelnej należy do Administracji Kamieńskiej Lubuskiej i Prałatury Pilskiej. Funkcje proboszcza pełni ks. Franciszek Garske do 1946 r. (3 maja), a następnie wyjeżdża do Niemiec. Po wkroczeniu wojsk radzieckich w 1945 r. plebania ponemiecka zostaje zamieniona na szpital wojskowy. Przedtem jednak ks. F. Garske wynosi z plebanii wszystkie księgi parafialne i archiwalia i umieszcza je na strychu najbliższego sąsiada plebanii - dzięki temu ratuje całą historię Skrzatusza. Tam też od 1945 do 1953 r. znajduje się biuro parafialne. Duszpasterze mieszkają u parafian. Ojcowie kapucyni dojeżdżają z Wałcza i Starej Łubianki. Ks. prał. A. Rojko mieszka u swojej kuzynki Heleny Sadowskiej.

1946 (3 maja – 14 czerwca) – obowiązki proboszcza pełni o. Andrzej Lucjan Zaklikiewicz OFMCap. ze Starej Łubianki.

1946 (14 czerwca) – 1948 (8 kwietnia) – proboszczem i p.o. dziekanem dekanatu Wałcz jest ks. kan. dr A. Rojko, prałat i wikariusz generalny ordynariatu gorzowskiego, przybyły z diecezji wileńskiej.

1948 (8 kwietnia – lipiec) – obowiązki proboszcza pełni o. Andrzej Lucjan Zaklikiewicz OFMCap. ze Starej Łubianki.

1948 (lipiec – październik) – obowiązki proboszcza pełni o. Ireneusz Nowak OFMCap., proboszcz Starej Łubianki.

1948 (październik) – 1949 (3 kwietnia) – proboszczem Skrzatusza i p.o. dziekanem wałeckim jest ks. mgr Zdzisław Skrzyński z archidiecezji lwowskiej.

1949 (3 kwietnia) – 1952 (3 października) – proboszczem Skrzatusza jest ks. Michał Doczyło, kapłan obrządku greckokatolickiego.

1952 (17 października) – do Skrzatusza przybywa ks. Władysław Malejczyk SDB, który z ramienia zgromadzenia salezjańskiego 19 października 1952 r. przejmuje parafię w administrację. Funkcję proboszcza i kustosza sanktuarium w Skrzatuszu pełni do 1958 r.

1953-1956 – trwa budowa nowej plebanii w Skrzatuszu.

1954 – z okazji Roku Maryjnego i 1955 – z okazji Roku Eucharystii do Skrzatusza przybywają liczne pielgrzymki dzieci i maturzystów z Wałcza, dzieci z Nakielna, Wielgowa, wiernych z Czaplinka, Wałcza i Piły oraz duchowieństwa dekanatu wałeckiego.

1958-1963 – proboszczem i kustoszem sanktuarium w Skrzatuszu jest ks. Feliks Cieplik SDB.

1962 (25-26 czerwca) – po parafii skrzatuskiej peregrynuje Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej.

1962 (28 lipca) – do parafii w Skrzatuszu z parafii pw. św. Antoniego w Wąlczu zostaje przyłączone Dobino.

1963-1965 – proboszczem i kustoszem sanktuarium w Skrzatuszu jest ks. Stanisław Wojewódzki SDB.

1969 – przeprowadzony zostaje generalny remont organów, dodano „tremolo”, którego przedtem nie było.

1965-1972 – proboszczem i kustoszem sanktuarium w Skrzatuszu jest ks. Michał Winiarz SDB.

1965 – w listopadzie tego roku powstaje pieśń *Witaj Królowo, Skrzatuska Pani*, która staje się hymnem Pani Skrzatuskiej i jest śpiewana przy odsłonięciu i przy zasłonięciu cudownej figury. Autorem słów i melodii jest ks. Michał Winiarz SDB.

1966 – z okazji *Sacrum Poloniae Millenium* ks. M. Winiarz komponuje *Kantatę Skrzatuską*, którą odtąd w sanktuarium śpiewa się podczas odsłonięcia i zasłonięcia cudownej figury Matki Boskiej Bolesnej.

1972 (28 czerwca) – powstaje diecezja koszalińsko-kołobrzeska.

1972-1981 – proboszczem i kustoszem sanktuarium w Skrzatuszu jest ks. Stefan Kiełsiński SDB.

1972 (15 września) – pierwszy odpust diecezjalny Matki Boskiej Bolesnej – uroczystości przewodniczy bp Ignacy Jeż. W tym dniu ustanowiony zostaje na terenie nowo powstałej diecezji, w jedynym autentycznym Sanktuarium Maryjnym w Skrzatuszu, nowy odpust, który będzie nazywał się Diecezjalnym Odpustem Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu. Obchodzony będzie zawsze w niedzielę po 15 września lub 15 września – jeśli wypadnie w niedzielę. Uroczystości zawsze będzie przewodniczył jeden z biskupów koszalińsko-kołobrzeskich lub delegat bpa ordynariusza. To postanowienie w niczym nie umniejsza dotychczasowym odpustom parafialnym obchodzonym w święto parafii, na Wniebowzięcie NMP – 15 sierpnia.

1974 – decyzją bpa I. Jeża. – Sanktuarium Maryjne w Skrzatuszu zostaje wyznaczone jako jedno z czterech miejsc w diecezji na uzyskanie Odpustu Jubileuszowego Roku Świętego 1974.

1975 – dla upamiętnienia jubileuszu 400-lecia cudownej figury Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu zamówiona zostaje kopia figury u ludowego rzeźbiarza Mieczysława Modzelewskiego w Choczewie k. Lęborka.

1977 (14 czerwca) – bp I. Jeż, ordynariusz diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, zawiera umowę z ks. inspektorem Stanisławem Styrną, przełożonym Inspektorii Północnej Towarzystwa Salezjańskiego (w sprawie powierzenia Towarzystwu Salezjańskiemu na określony czas parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu).

1977 (7 lipca) – w Skrzatuszu zostaje erygowany kanonicznie dom zakonny pw. Wniebowzięcia NMP.

1978 (15 września) – pierwsza pielgrzymka kapłanów do Skrzatusza.

1979 (16 grudnia) – po nowym podziale administracyjnym Zgromadzenia Salezjańskiego w Polsce placówka w Skrzatuszu wchodzi w skład nowo utworzonej Inspektorii pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile.

1979-1980 – przeprowadzony zostaje generalny remont elewacji świątyni w Skrzatuszu oraz wymiana dachówki na blachę miedzianą.

1980 (5-6 października) – dochodzi do kradzieży w kościele w Skrzatuszu (dwa kielichy i monstrancja z trybowanym przedstawieniem Piety w glorii).

1981-1987 – proboszczem i kustoszem sanktuarium w Skrzatuszu jest ks. Stanisław Stachów SDB.

1982 (13 marca) – bp I. Jeż zawiera kolejną umowę z salezjanami, wieczystą z możliwością rozwiązania.

1982 – staraniem Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego w Pile ukazuje się pierwszy trzydziestodwustronicowy folder, opracowany przez byłego kustosa sanktuarium ks. Stefana Kiełsińskiego, zawierający zwięzłą historię sanktuarium oraz *Nowennę do Matki Bożej Bolesnej Łaskami Słynącej w Skrzatuszu*, inne modlitwy i pieśni do Pani Skrzatuskiej.

1982 (2 sierpnia) – ze Skrzatusza na pątniczy szlak wyrusza I Piesza Pielgrzymka Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej na Jasną Górę.

1984 – w Koszalinie ukazuje się pierwsze wydanie śpiewnika pielgrzymkowego *Z Panią Skrzatuską Wędrujemy*, opracowanego przez przewodnika diecezjalnej pieszej pielgrzymki na Jasną Górę, ks. Władysława Nowickiego.

1984 (10 czerwca) – w Skrzatuszu mają miejsce centralne uroczystości salezjańskiej Inspektorii św. Wojciecha w Pile – z okazji Jubileuszu 50-lecia kanonizacji św. Jana Bosko, założyciela rodziny salezjańskiej.

1985 – staraniem Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego w Pile ukazuje się trzydziestodwustronicowy kolorowy folder opracowany przez ks. Stanisława Jankowskiego, ze zdjęciami Andrzeja Zaranka, wydany w Rzymie.

1986 – przeprowadzone zostają prace konserwatorskie polichromowanej rzeźby – figury Matki Boskiej Bolesnej.

1986 (12 września) – konferencja na temat planów budowlanych w sanktuarium i koronacji figury.

1987-1992 – proboszczem i kustoszem sanktuarium w Skrzatuszu jest ks. Leszek Kasperowicz SDB.

1987 (20 września) – XV pielgrzymka z Wałcza do Skrzatusza.

1988 (21-23 sierpnia) – w Skrzatuszu zorganizowany jest I Sejmik Młodzieżowy o charakterze ewangelizacyjnym, dla młodzieży szukającej Boga, animowany przez Ruch „Światło-Życie” z salezjańskiej Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile.

1988 (18 września) – kard. Józef Glemp, prymas Polski, koronuje figurę Matki Boskiej Bolesnej.

1989-1994 – przy sanktuarium ukazuje się kwartalnik *Oto Matka Twoja...*. Na jego łamach publikowane są dokumenty, świadectwa, prośby i podziękowania, modlitwy związane z kultem Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu oraz materiały o tematyce mariologicznej (łącznie 16 numerów).

1989 (luty) – ukazuje się numer dwutygodnika katolickiego *Kościół nad Odrą i Bałtykiem* poświęcony uroczystościom koronacji figury Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu.

1992 (9 lutego) – Mszę św. w sanktuarium w Skrzatuszu sprawuje nowy ordynariusz diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej bp Czesław Domin.

1992 (15 sierpnia) – nowym proboszczem i kustoszem sanktuarium w Skrzatuszu zostaje ks. Zenon Mach SDB, który pełni tę funkcję do stycznia 1996 r.

1993 (23 maja) – diecezjalna pielgrzymka uczniów kończących szkołę podstawową (ok. 500 osób) i czuwanie modlitewne dla młodzieży – Mszy św. przewodniczy bp senior I. Jeż.

1994 (12 listopada) – pielgrzymka księży diecezji do sanktuarium w Skrzatuszu.

1996 (1 stycznia) – nowym proboszczem i kustoszem sanktuarium zostaje ks. Henryk Olesik SDB.

1998 – z parafii Skrzatusz wyłączona zostaje parafia w Różewie.

1999 (19 maja) – kościół w Skrzatuszu zostaje ustanowiony jednym ze stacyjnych kościołów w diecezji na Rok Jubileuszowy 2000.

2000 (2 października) – jubileuszowa pielgrzymka kapłanów diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej.

2001 (lipiec) – po 49 latach pracy duszpasterskiej zgromadzenia salezjańskiego, proboszczem i kustoszem w Skrzatuszu zostaje duszpasterz diecezjalny ks. kan. mgr Józef Słowik (do 2011 r.).

2006 (11 kwietnia) – przełożony Towarzystwa Salezjańskiego ks. Generał Pascual Chávez Villanueva dokonuje kanonicznego zamknięcia domu salezjańskiego w Skrzatuszu.

2010 (2 czerwca) – podjęta zostaje budowa Domu Pielgrzyma.

2010 (19 czerwca) – pielgrzymka kapłanów do sanktuarium skrzatuskiego.

2010 (18 września) – młodzież przybywa na swoje diecezjalne czuwanie pod hasłem *Przymierz Miłość*.

2010 (19 września) – bp Edward Dajczak dokonuje wmurowania kamienia węgielnego pod Dom Pielgrzyma.

2011 – proboszczem i kustoszem zostaje ks. Tomasz Jaskółka.

2011 (17 września) – młodzież przybywa na swoje diecezjalne czuwanie pod hasłem *Człowiek Jezusa*.

2011 (18 września) – odpust diecezjalny połączony z dożynkami.

2012 (15 września) – młodzież przybywa na swoje diecezjalne czuwanie pod hasłem *Zapal mnie!*

2012 (16 września) – bp Edward Dajczak zainauguował Rok Skrzatuski.

Wybrana literatura:

Bąk L., *Ziemia walecka w dobie reformacji i kontrreformacji w XVI-XVIII w.*, Piła 1999.

Bończa-Bystrzycki L., *Dekanat walecki w XVI-XVIII w.*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 16(1988), nr 1-2, s. 36-51.

Boras Z., Walczak R., Wędzki A., *Historia powiatu waleckiego w zarysie*, Poznań 1961.

Ceynowa T., *Ziemia pogranicza. Dekanat walecki w latach 1821-1920*, Radom 2004.

Ceynowa T., *Ważniejsze wydarzenia z dziejów diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 1972-2012*, w: 40-lecie Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, red T. Ceynowa, Radom 2012, s. 171-200.

Giese A., *Królowa narodu*, Pelplin 2002.

Hagedorn K., *Dzieje parafii w Skrzatuszu w Polsce przedrozbiorowej*, (mps), Lublin 1988.

Historia kościoła parafialnego w Wałczu spisana na podstawie prawdziwych dokumentów i wiarygodnych autorów przez J. I. Bocheńskiego proboszcza waleckiego w r. 1790, red. L. Bąk, Wałcz 2002.

Nowacki J., *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, Poznań 1964.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, 1889, t. X, s. 725.

Schulz F., *Geschichte des Kreises Deutsch-Krone*, Deutsch Krone 1902.

Westpfahl F., *Die Apostolische Administratur Schneidemühl*, Schneidemühl, 1928.